

Lale Dayıođlu
İstanbul Üniversitesi
Alman Dili ve Edebiyatı
Doktora Öğrencisi

Nergis Pamukođlu-Daş (2009):
Topographien der Moderne
Literarische Städtebilder und Bilder
des Selbstverständnisses
Paris – Berlin – Istanbul. Ege
Üniversitesi Yayınları (Edebiyat
Fakültesi Yayın No: 165), İzmir,
175 Sayfa

“Kendi coğrafyayı tanımak için yolculuk ediyorum” *
Modern Kent Topografyaları Üzerine

“Oysa nesne-kitaptan kopabilmek gerek. Metinden ya da öğreniden söz edilecek olursa diyeceğim ki, o metin sizi uzun ya da kısa süre besleyip yaşattıysa, ondan da kopmasını öğrenmek gerek. Özümlediđinizle yetinebilirsiniz. Vazgeçilmez metinler yok mu? Elbette var; ama ne kadar az!” (*Ne Kitapsız, Ne Kedisiz, 1987*) der Bilge Karasu. İşte Alman ve Yahudi asıllı düşünür, estetik ve edebiyat eleştirmeni Walter Benjamin'in metinleri de pek çok yazarın, düşünürün modernliğe, kente, alegoriye dair tartıştığı noktada bu türden ‘vazgeçilmez’ metinler arasında değil midir? Tam özümstedim dediğiniz anda yeniden başlarsınız okumaya. Araya bir zaman, bir mekan girer, yine başka bir yerden kapılar aralar size, başka kentlerden, başka bağlamlardan ve zamanlardan.

Nergis Pamukođlu-Daş'ın da Paris, Berlin kentlerinden yola çıkan modernlik deneyimi üzerinden İstanbul'a dair kent topografyalarının ve imgelerinin nasıl üretildiğini tartışan *Topographien der Moderne. Literarischen Städtebilder und Bilder des Selbstverständnisses. Paris-Berlin-İstanbul.* adlı bu çalışması deyim

* Marcel Réja, Aufzeichnung eines Irren, Paris 1907, akt. Benjamin, *Pasajlar*, Çev. A. Cemal, YKY, 1992, S.

yerindeyse böyle bir ilişki –vazgeçilmez metinler- üzerinden güncel bir Benjamin okumasını ve dahası Türk Edebiyatından Orhan Pamuk ve Ahmet Hamdi Tanpınar örnekleri üzerinden incelemesini içeriyor. Temel çıkış noktası kentte değişmekte olanı, kendinin yabancı olarak gözlemleme üzerine kurulu. İmge ve anlamın birbirine karışması ile kendine ve yabancıya bakışın da nasıl Orhan Pamuk'un *İstanbul. Hatıralar ve Şehir* kitabında aşılımaya çalışıldığını vurgulayarak İstanbul'un 'melankoli' ve 'alegori' kavramları ışığında nasıl metne aktarıldığını çıkış noktası alınıyor.

Pamukođlu-Daş iki bölümden oluşan çalışmasının ilk bölümünü temelde Benjamin'in modern alegoriyi tartıştığı *Passagenwerk* ve barok alegoriyi tartıştığı *Trauerspiel-Buch* yapıtlarına dayandırır. Bu yapıtların Alman düşün dünyasından Opitz-Wizisla'nın temel kavramların derlendiği *Benjamins Begriffe*, Berlin'de çalışmalarını yürüten edebiyat profesörü Sigrid Weigel ve Fransız düşünür Michel Foucault gibi çağdaş düşünürlerin yaklaşımları üzerinden imge, alegori, metafor gibi edebiyatbilimsel kavramları modernizmin büyük kent deneyimine ilişkin kültürbilimsel bir perspektifte tartışır.

İncelemesinin ikinci bölümünde edebiyatbilimsel yönden çıkış noktası kabul edilen Orhan Pamuk'un yapıtı üzerinden, modernleşmenin topografyalarını 'Schwellenort' kavramı ile İstanbul Boğazı'nın 'eşik mekan' olarak anlamını ve imgesel imkanlarını sorgular. Bu bağlamda Pamuk'un metnindeki hüzün, melankoli, batılılaşma ve modernleşme hareketi üzerinden ilk bölümdeki kuramsal kültürbilimsel perspektife dayanarak; ben-öteki, hafıza ve mekan, modern öznenin kenti alımlayışı ve bunu metne nasıl aktarıldığı ve kendi kendine yabancılaşan kentli birey tartışılmaktadır. Benjamin'in Paris kenti ve *flaneur* imgesi üzerinden modernizme yaklaşımından hareketle melankoli, imge, alegori kavramları ve öznenin modern kent topografyaları üzerinden kendine yabancılaşması araştırılır. Bu açıdan Ahmet Hamdi Tanpınar'ın da *Beş Şehir* yapıtına yaklaşımı ile bir tür karşılaştırmalı İstanbul imgesi üzerinden 'yabancı' olan ile 'yer-yurt' olanın, geçmiş ile şimdi'nin, kent ile öznenin, zaman ile mekan'ın ilişkisi ve -belki de gerilimi- üzerinden kente ve kendine 'çifte bakış'ın düzlemi sorgulanmaktadır.

Kent üzerine gerek edebiyatbilim gerekse kültürlerarası ve disiplinlerarası bir alanda artan çalışmaların ekseninde Pamukođlu-Daş'ın modern topografyaları Benjamin'in yaklaşımını ve Orhan Pamuk'un *İstanbul. Hatıralar ve Şehir* adlı yapıtını merkeze alarak tartıştığı incelemesi; kent, modernizm, kültürel çalışmalar, 'yabancılık' sorunsalını inceleyenlere yönelik ve edebiyatın okuma

imkanlarını genişletmesi bakımından da önemli anahtarlar sunmaktadır.